

SLOVESNOSTĚ.

Literárnia a kritická príloha k »Orlovi.«

Zodpovedný redaktor:

Andrej Truchlý-Sytniansky.

Roč. I.

Turč. Sv. Martin, 31. Mája 1873.

Číslo 5.

Pohlady na literatúru slovenskú.

(Pokračovanie.)

K *spevám* z doby tejto prastarej pochádzajúcim patria mnohé, ktoré ľud ešte i teraz pri zvláštnych záležitostiach, ihrách a starých obyčajoch užíva; na pr.: „Morena Morena, za kohos umrela,“ „Hoja Duňda hoja,“ „Jáno, Jáno Vajano,“ ballada „Parom a Katka,“ pieseň „Parom a žeravé železo,“ „Tam okolo Strečna cesta nebezpečná, pod zámkom sa skryly v bielych plachtách Vily,“ „Všetci čerti kázali, aby diabla viazali na retiazku; diabol sa jim vyšmikol a do pekla utiekol na prechádzku“ (pieseň táto pochádza z doby pohanskej, lebo čert a čart sú zlí bohovia alebo zloduchovia, pochádzajúci z pohanstva a od pňa čr, ztade *čierat*, *čariť*, čarodejník), „Nechodievaj šuhajko k starým susedkám, lebo ja mám Rašačka, ten ti počari,“ atď. jedným slovom tie piesne, ktoré obsahom svojim poukazujú na pohanstvo slovenské a ktoré pri terajšom stave kultúry ťažko je poznať.

I mali pohanskí Slovinci veľké množstvo *piesní a spevov sviatočných*, príležitostných pri rozličných slavnostiach, rozličné zvyky, obyčaje a mravy národné, premenou jednotlivých čiasťok roku zapríčinené a pôvodne vplyvom Božej švarnej tajomstvennej prírody na pomery života národného vyvinulé. Obžinky, plesy mladej chasy, ihry a zábavy nedialy sa zrejme bez rozličných piesní, a pri známej spievavosti slovenskej, dá sa na jich hojnosť a rozmanitosť uzavierať. S rozširovaním kresťanstva hynuly so životom pohanským i jeho piesne a nezostaly v skrovných zbytkoch len tie, ktoré sa obsahom svojim duchu a učeniu kresťanskému neprotivili a z ktorých mnohé pri pokresťanení nejedného sviatku pohanského dostaly náter kresťanský; lebo sa vie, že cirkev pri zavádzaní svojho organizmu mnoho z pohanských živlov aspoň dľa mena zadržala, sta-

vajú na dobrý kde tu základ budovu svoju a získajúc tým ľahšie krčovite sa pridržiujúci prastarých svojich zvykov ľud pohanský. Odtiaľ sa dá vysvetliť, prečo mnoho kresťanských sviatkov až podnes pohanské mená nosia; na pr. Vianoce (od Vajano = veľké svetlo), Koleda (bohyňa sviatkov, koledovať tolko, jako zbytočné dary zbierať, odvodzuje sa od indického *kali* a *loti*), Hromnice, Turíce atď. Iné príležitostné piesne z prastarej tejto doby ztratili pôvodný význam svoj, i žijú v ústach ľudu, v jeho ihrách v svobodnej prírode bez toho, žeby jich viac rozumel, zkaďe pochádza nevedomé jich kazanie a moderisovanie, aby aspon jaký taký smysel dostaly, ktorému by sa rozumieť dalo, ku pr. v tej ihre „o zlatom prasati“ („u Marasa u Karasa“). Konečne nejedna zo svetských spievanok, tejto ozveny citov nášho národa siaha starobou svojou do doby pohanskej. Veď žalosť a radosť, strasť a slasť, lásku a milosť, priateľstvo a iné citohybné úkazy a výjavy ľudského a národného života ospevovali zrejme pohanskí Slovinci jako i dnešní kresťanskí. No podoba prstonárodných týchto výplodov ducha mení sa z veku na vek, čoby i obsah ten istý bol ostal, — a preto je nemožno na pohanský pôvod nektorých voždy ešte od ľudu spievaných s úplnou istotou poukazať. Tak môže byť na pr. pohanského pôvodu pieseň „Zofali brezu, už ju vezú,“ „Horela lipa, horela,“ „Červený rytier“ atď.

Do oboru epického básnictva patria v dobe tejto pohanskej povstale prastaré *spevy československé* „*Rukopisu Zelenohorského*“ a nektoré z „*Rukopisu Kráľodvorského*“, osnované súc na nábožensko-pohanských názoroch starých Čechoslovenov, a náležiacie pôvodom svojim do VIII. a IX. storočia. Spevy „*Rukopisu Zelenohorského*“: „*Sněmy*“ a „*Súd*“

Libušin,“ dva zlomky to básni dejeporných, na štyroch listoch pergamentových, ktoré istý Norbert Vaněk r. 1818 našiel na zámku Zelené Hory blízko Nepomuku v Čechách; teraz nachádzajú sa v Museume českom v Prahe. Toho istého roku našiel Václav Hanka pod kostolnou väzou v Kráľovom Dvore medzi starými zbraňami „Rukopis Kráľodvorský,“ zbierku to skládajúcu sa už len z dvanásť listov posavad zachovaných v malej VIII. a obsahujúcu spevy československé epické a lyrické, sobrané v jedon celok ku koncu XIII. storočia. O spevoch týchto súdi právom náš veľhlasný slavista Martin Hattala takto: Len čisto lyrické básne „Rukopisu Kráľodvorského“ môžu do oboru prstonárodného básnictva náležať, lyricko-epické naopak a Súd Libušin pochádzajú od básnikov „vešebám víťezovým“ či básnictvu hrdinskému zvlášte vyučených. Jednoho spevca takého Lubomíra (Lumíra), „ký slovy i pěníem běše pohýbal Vyšehrad i vsie vlasti,“ výslovne pripomína spev „Záboj a Slavoj.“ Hlavnia povaha všetkých týchto spevov spočíva na jich čisto slovanskom ráze, či jako Šafárik hovorí na úplnej jich srovnalosti v celom ličení a prevedení obrazoch i formách, vo výrazoch i slovách, jako i v rozmere (ktorý je desaťslabičný trochejický verš s prestávkou po druhej stope, či štvrtej slabike) s národnými spevy Srbov, Bulharov i Malorusov, ktoré len variácie týchto piesní byť sa zdajú. Z nich do podoby tejto pohanskej padajú: obydvá spevy Rukopisu Zelenohorského a síce „*Sněmy* a „*Súd Libušin*.“ Prvý zlomok „*Sněmy*“ zaviera i sebe devať veršov desaťslabičných rozmeru päťstopového trocheja; je to koniec spevu, ktorého predmetom, jak zo zlomku toho vysvitá, bol spor o právo rodinné, i je ukončením snemu, ktorý vtedy z kmetov, lechov a vľadykov pozostával. V zlomku druhom „*Súd Libušin*“ nazvanom, ktorý zo 112 veršov tohože rozmeru pozostáva, popisuje sa rozopra dvoch bratov, lechov či pánov českých, Chrudoša a Štiaglava, o dedietvo otcovské, vedená za kňazny Libuše pred shromaždeným súdom zemským, ktorú rozopru keď kňazna rozhodla, od Chrudoša pohanená je, a preto, jako sa zdá, pojímuc Premysla za manžela, zaľakovala za sudcovstvo. Tu pripomína sa politické a súdne sriadenie staroslovanské v dobe najstaršej, mnoho pamätných mien miest a osôb, i rozdiel medzi právom slovanským a nemeckým (Kritický rozbor zlomkov týchto podaný je v spise P. J. Šafárika a Fr. Palackého: *Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache*. Prag 1840.)

Z „*Rukopisu Kráľodvorského*“ prislúchajú do poddoby tejto pohanskej, jak pravdepodobno, básne hrdinské „*Záboj a Slavoj*,“ „*Čestmír a Vlaslav*“ (Vlastislav), — a básne lyricko-epické „*Jelen*“ a „*Zbyhoň*.“ — „*Záboj a Slavoj*“ je jedna z najkrásnejších pamiatok národného hrdinského básnictva československého z doby pohanskej. Opisuje sa v nej odboj Čechov proti cudzincom, ktorí vtrhnúť pod vodcom Ludekom do zeme, náboženstvo cudzie (kresťanské) jim natískali. Vodcovia československi, Záboj a Slavoj povstali tajne a uderili s vojami svojimi na nich od Čierneho lesa, i osvobodili vlast svoju. Básnik spomína chvalne Záboja, i prirovnáva ho dávnovekému Lumírovi, „ký slovy i pěníem bieše pohýbal Vyšehrad i vsie vlasti.“ Dejištom je zem česká a to srednie jej kraje na severozápadnej strane od Vyšehradu (Rakovnicko). Rozmer je volný; najviac vyskytujú sa riadky osem a desaťslabičné. Co do reči, je v ňom mnoho slov starožitných, na pr. báta, varyto, zvest, rozkos, krahuj, lis, holubin, otecký, zapoviedati, obecati atď.; sloh je miestami tiež starožitný, jako: „Koni reči vešken ten les;“ pravopis ale má známky z XIII. storočia. Druhá hrdinská báseň „*Čestmír a Vlaslav*“ začína sa takto: „Neklan káže vstáti k vojné, káže knížeciami slovy protiv Vlaslavu. Vstachu voje, vstachu k vojné, vstachu na knížecie slova protiv Vlaslavu.“ I ona patrí obsahom svojim do doby pohanskej. Dej, ktorý sa v nej ospevuje, padá do prvej polovice IX. storočia; i opisuje sa boj kňaza pražského Neklana s Vlaslavom (Vlastislavom), kňazom Luckým pre spustošenie krajiny pražskej okolo r. 830. Boj končí sa slavným víťazstvom Čestmíra, vodca Neklanovho, nad zabitým Vlaslavom. Lyricko-epická báseň „*Jelen*“ začína slovami: „Běháše jelen po horách, po vlasti, poskakova po horách, po dolinách.“ I ospevuje sa v nej čo v romance smrť junosa od nepriateľa zabitého, ktorého všetky devy oplakávajú. Druhá báseň lyricko-epická „*Zbyhoň*“ započína sa: „Poletava holub se dřeva na dřevo, žalostive vrka hoře vsiemu lesu.“ Staroslovanská báseň táto, veršom dvanásťslabičným pisaná, ospevuje žalosť junosa, ktorému Zbyhoň, vládyka lúpeživý, milenku uniesol, na čo on do hradu Zbyhoňovho sa dostanúc, Zbyhoňa zabil a devu svoju vysvobodil. Obsah piesne tejto padá do doby pohanskej, lebo nachádzame v nej jednotlivé slová, ktoré to dokazujú. Tak na pr. „holub,“ „krahujec“ boli pohanským Čechoslovenom posvätné. — Básne tieto, jako sme to videli, „*Záboj a Slavoj*,“ „*Čestmír a Vlaslav*,“ „*Jelen*“ a „*Zbyhoň*“ ne-

majú rozmeru jednostajného, práve tak jako dумы Maloruské, lež dla obratov deja premieňavý. Reč staročeskoslovenská pamiatok týchto bola na rozmanitosť mluvnických foriem o mnoho bohatsia a ľubozvučnejšia lež terajšia čeština a čiastočne i slovenčina. Užívalo sa v nej širších (tvrdých) samohlások *a o u* miesto užších (mäkkých) *e a i*, jako i v kmene tak i v koncovkách, zkade pochádza veľká podobnosť s našou terajšou slovenčinou. Nachádzame tam na pr. *otca* (teraz česky *otce*), *prvencu*, *zmiija*, *zemiu*. Staročesko-slovenčina v piesňach týchto má, jako starobulharčina (či tak zvaná staroslavjančina) vo všetkých ohybných čiastkach reči dvojný počet, na pr. *vadita sie rodná bratry* (vadili sa dvaja rodní bratia), *súdití ima* (jim) a v slovesách imperfekt a aorist jednoducho tvorený. Pravopis toho času, (najme keď mi-

zla kyrillčina a glagolčina) jako i v nasledujúcich stoliatiach pomocou abecedy latinskej užívaný, bol veľmi nedokonalý, lebo ponevác abeceda latinská k označeniu mnohých zvukov slovenských nevystačovala, kládla sa jedna a tá istá písmena za viac hlások alebo sa pozdejšie písmeny jednoduché značily složením dvoch i troch písmen latinských. Tak na pr. latinská písmena *c* kládla sa za slovenské *c*, *č* a *k*, jako: *uiberuce*, *celedi*, *uladicu*; písmena *s* za hlásky *s*, *š* a *ž*, jako: *vsak* (vsiak), *pasu* (pašu), *muse* (mužie); písmena *z* za *z*, *ž*, *s*, jako: *plezne* (plzne), *zlec* (žlč), *zlauny* (slavný); písmena *h* miesto *ch*, jako *hodi* (chodí), *lehi* (lechy); *g* miesto *h*, jako: *govoriti* (hovorit); *i* miesto *j*, jako: *seci* (svej); *u* miesto *v*, jako: *uoieuodi* (vojevodi) atď.

Do pohanskej doby patria ešte i nápisy rúnske na horách Kremnických.

(Pokračovanie nasleduje.)

Kritické úvahy

o Pet. Z. Hostinského smutnohre „Svätoslavičovej.“

Podal † Ludovít Kubáni.

(Dokončenie.)

Na vyvedení jednotlivých rozvojov tragédie tejto niet značnej chyby. Všeobecne sú podarené; jednotlive v správe a vyvedení klassicky krásne, ku pr. ostatní rozvoj prvého dejstva, potom velebná scéna národnej vieče (III. dejstva výstup 2. — red.):

Pole medzi Volehovom, Ilmenom a Novgorodom, na inom rozložení vieča národnia; pred javišťom v sredku pohľad na jazero, zprava socha Svätovida, okolo nej obetnice; zľava Novgorod.)

(Vieča národnia pohromade.)

Maluša, Dobrina, Slaviš, Vseslav, Radogost, Valdemár, Fridir, Bojan, kmetovia i starší ludu, kňazovia, zástup ludu, zvestoň.

Zvestoň.

Vieča, vieča, na vieču
Volá kňaz do Novgorodu.

(Zvoní na väži viečovej, na daný znak utíchne.)
(Maluša, Dobrina sblížujú sa sprievodom.)

Celá vieča.

Bôh žehnaj vám, sláva vám!

Bojan.

Vítajte národnej vieče členovia,
Otcov, kmetov, vladýkov sbory,
Starejší ludu, i celá družina:
Veselou tvárou vítajú vás bohovia,
Po mne zvestujú mier i milosť
A vieči celej blahoslovia.

Celá vieča.

Klaniam sa bohom, dajte obet milú.

Maluša.

Vladimír, svetlý knieža Novgorodu,
V Zámorské pošiel kraje, nechajúc mne
Správu. — I zvestujem vám vy otcovia,
Kmetovia, vladýkovia, hlavy čeladi.
Vedomo vám: Jaropolk, kňaz Kyjeva,
Napadol údel Olegov v Drevliani,
Potom siahol bratovraždnou rukou
I na údel Vladimírov, údel váš —
V mene jeho svolávam národnú dumu:
Nech ona rozhodne o veľkom prestole.

Dobrina.

Nie za to, žeby v svojstvo nemal dôvery
Vladimír, odišiel v Zámoria — no za to,
Aby stolec na dední základ položil.
Známo vám, otcovia čeladi, kmetovia,
Vladyci, kňazi, i celá družina:
Vladimír sedí na prestole otcovom,
Delí údel s Olegom, s Jaropolkom:
Jakým že právom siahla tento na stolec
Olegov, a chce zroniť i Vladimírov stolec?

Slaviš.

Pravda, že zákon doniesli varjazi,
No to zákon cudzí; — u nás v Novgorode
Velí zákon Boží, Božie slovo Slovenov.

Valdemar.

Právo prvorodenstva ustálil zákon náš,
Nim zasadol Rurik, Igor, Svätoslav:
Po zákone tom Jaropolk právom brojí.

Všeslav.

To zvyčaj výbojníkov zo Zámoria;
Novgorod má po vieči právo i zákon svoj.
Starší, jako meč družiny Rurikovej —
Po práve našom, rodinnom, vládčiom,
Údelmi otcov spoločne vládnú synovia,
Voliac si hlavu z rod-krevnej rodiny. —

Maluša.

Tak je! — na piesku stavia Jaropolk.
Svätoslav nechal spoločné dedenie.

Radogost.

Valdemar má pravdu — po pravde v cudzine;
Všeslav má pravdu — po práve v otčine.
Slavná vieča! slyš čo rečiem:
Keď Svätoslav zhynul skrz pečeneckých

vrahov,
Zem dedovú, na tri údeli medzi troch synov,
Rovnou mierou podelil; — dajúc jednomu
Za stolec Kyjev, druhému Novgorod,
Tretiemu Korostan — taká vôľa jeho,
Vôľa po práve zeme, zvyčaji národa.

Dobrína.

Otcovia, kmeťovia starešina ľudu!
Zákon prvorodenstva nezná zem naša;
Právo delby bolo by na zkazu:
Na právo spoločné pod veľkniežaťom
Bolo, i má byť zákonom našim.

Zástup vo vieči.

Tak je! — i bude dedictvo spoločné,
A Vladimír kniežatiť na čele rodiny.

Maluša.

Zná vieča národnia! že Jaropolk
Po prvorodenstvu chváta po údloch
I čo že zveličí národnia duma?

Fridir.

Deď mój, s Askoldom i Dirom
Došiel sem. U nás prvý po krvi
Dedí veslo rodiny, i berlu kniežaciu;
Predkovia naši prišli sem, tenže zákon
Ustálili v zemi Slovenov. —

Jedon zo starešiny.

Známo nám: tak Askold jako Rurik,
Spoločne sa delili v novej otčine.
Stáda jeleňov, krdle orlov, majú
Vladykov, — tak i členom národa
Len jedna hlava môže náčeliť. —

Maluša.

Po pravde rečie Všeslav: dedie buď spoločné.
Dedícia vyberú si za vladyku

Člena rodiny. A tak nech rozhodne duma.
Má-li knáz Kyjeva, abo Novgorodu
Vievodiť v dedictve Rurikovom?

Druhý zo starešiny.

Svätoslav rovnou mierou podelil,
Dedictvo dednie: nech vôľa jeho,
Bude svätou — vieči. —

Dobrína.

I Valdemar i Všeslav i Radogost
Rečú po práve, i po zákone. —
Rurik na prvorodenstve zakotvil trón,
Tak vládol Oleg, Igor, Svätoslav,
A právo dedovo stalo sa zákonom. —
Pravdu má Všeslav: dedictvom otcov
Spoločným stalo sa v údloch;
Jedon v Kyjeve, druhý v Korostanu
Tretí v Novgorodu... no — kde máte knáza?!
Po práve rečie starešina:
Rovnou mierou má byť dedictvo delené.
Nech teda rozhodne slavná vieča.

Maluša.

Veľkniežaťom dumá si byť Jaropolk,
Chee-li Novgorod, aby vládol Kyjev?
Novgorod, Novgorod! ty uhelný kameň
Dednej budovy, no i kameň sporu bratov.
Rurik bol vladykom, má teda
I Vladimír byť veľkniežaťom! —

Hlasy zo zástupu.

Dedictvo spoločné pod veľkým knázom.

Druhé hlasy.

Vladimír veľkým knázom otčiny.

Maluša.

Vladimír veľkým knázom rodiny.
No, pozor kmeťovia! — Jaropolk
Baží osvojiť si právo veľkknáza.

Jedon zo starešiny.

U nás syn najmladší
Srdcom rodiny, dušou občiny;
Po našej zvyčaji, svetlá viečo! veľkým
knázom.

Bude Vladimír. —

Dobrína.

Na dvorci stojí trojkmenná lipa,
Jej vetve, chvôjky i letorosti
Spoločne žijú, i spoločne hynú;
Jej sa podobá vaše národnie dedenia,
Bez kmena by lipa vyschnúť musela:
Či Novgorod nie driekom zeme našej?

Mnoho hlasov.

Vladimír veľkým knázom! (Krik z vonka).

Maluša.

Zem Igorovú nebude prvorodzenec
Dedíť, spoločne budú prestoly,
Nad nimi veliť zvolený veldedič.

Mnoho hlasov.

Vladimír veľkým kniazom. Sláva ti Vladimír,
sláva ti, sláva ti! (z vonka). Sláva veľkému Vla-
dimírovi! —

Jedon zo starešiny.

Slyšte slovo! Jaropolk strojí sa uchvátiť
Údel — čo že vieča vetí?

Druhý zo starešiny.

Nech zbrojí i Novgorod.

Dobrína.

Poslovia pojdú v Zámoria, aby Vladimír
Čo skorej vrátil sa, a zaujal stolec
Viečou jemu ustálený. —

Mnoho hlasov.

Sláva Vladimírovi!

Valdemar.

No právo po strane Jaropolkovej.
Keď duma najmladšiemu priieka dedie.
Vojna, vojna buďiž s vami! (Odíde preč).

Viac hlasov.

Slyšme Bojana!

Bojan.

Po veku krve zákon na západe,
No my na východe — nám právo Božie
Volou svätou; bohovia neradia dedie podeliť.
Dlhšiu pút dali slnku jako hviezdám;
Prečo by ten, čo prvý uzrel svetlo, bol
prvým?

Údel dedný buď spoločným, pod veľkým kniazom.

Zástup ľudu.

Sláva ti Vladimír, sláva Novgorod!

Bojan.

Vieča vyrieka:

Vladimír, tys' náš veľký kniaz,
Po práve národa. po práve Božom;
Nechceme byť v dedictve Jaropolkovom,
Tys' knieža náš — keď uzreme zástavu
Tvoju, tu i my s tebou hotoví sme —
Posadíš sa na stol otčí i dedný. —

Celá vieča.

Vladimír náš knieža veľký, tys' náš a my
tvoji.

Sláva Vladimírovi! . . .

Spojenie jednotlivých rozvojov je trochu
rozvlačné, bars p. pôvodca všemožný appa-
rat zloduchov atď. k docieleniu tohoto až nad
mieru používa. Rozvoje (výstupy) jeho sú
jednotlivé epizódy, ktorými sám dej neod-
bytné síce, lež predca trhano postupuje. Rad-
šej by mal mať menej koloratúry, — ktorej
je v prítomnej tragoedii až primného, *no viac
individuálnej charakteristiky k odôvodneniu
logiky dejů a udavšej sa rozhody.*

Reč p. pôvodcova, kde tu hľadaná, je
je utešená, plná básnického vzletu a prekva-

pujúcich obratov; obrazy skutočne básnické
bárs sem i tam chybné upotrebené (ku pr.
pri kliatbe Bojanovej ohne vraj „*spanilo bln-
kajú*“; ja by myslel, žeby mali „*prišerne*“
lebo strašne). Verš a rytmus svobodne vo-
lený, čo mu síce dodáva rozmanitosti a svo-
bodnejšieho pohybu, lež práve preto postráda
sa v ňom ustálená prosodia.¹⁾ Filosofických

¹⁾ Veľká to bola chyba, že naši kritici, zapo-
čnúc od založenia výborného „Orla Tatránskeho“
(1845) až po naše časy nikdy nepoukazovali na
tie nesprávnosti, ktoré sa u nás v poesii proti
prosodii konali. Keby slavný náš Ľudovít Štúr po-
kojnšie alebo aspoň dlhšie časy bol žil, bol by
iste pravidlá prízvučnej prosodie formuloval a
ustálil, — a jak o mnoho väčšiu ešte cenu mali
by, a to i v širom Slovanstve, čarokrásne spevy
prvého poetu školy Štúrovej — Andreja Slád-
koviča. I náš drahý privčas zosnutý priateľ L.
Kubáni hovorí tu, že p. Hostinský zavadiť proti
„ustálenej prosodii,“ a za príkladom iných slo-
venských kritikov, neodôvodňuje svoju mienku.
My hovoríme určite, že p. pôvodca žiadnej pro-
sodie sa nedržal, a preto veľmi sa prehrošil proti
zovňajšej forme, ktorá najme pri dramatoch správne
pestovaná byť musí, keď jich chceme podarenými
a umelecky prevedenými pomenovať. Prizrieme sa len
citovaným veršom a skúmame, či najdeme stopy
nejakého či časomerného (metrického) či prízvuč-
ného rytmického rozmeru. Jestli skandujeme dľa ča-
somiery, najdeme nasledujúcu nesprávnosť:

„Vieča, vieča, na vieču

Volá kniaz do Novgorodu atď.

Jestli skandujeme dľa prízvku, i tu máme
tú istú nesprávnosť:

„Vieča, vieča, na vieču

Volá kniaz do Novgorodu.

Bôh žehnaj vám, sláva vám!

Vitajte národnej vieče členovia,

Otcov, kmeťov, vľadykov sbory,

Starejší ľudu i celá družina:

Veselou tvárou vitajú vás bohovia.

Po mne zvestujú mier i milost

A vieči celej blahoslovia.“ atď.

A tak to ide celým dramatom, i sloh piesní
nenie odchodnejší. Tu príklad:

Tá z Polocku knahyňa

Sije šaty zo zlata

A sukničku z šarláta,

Perly berie z Črnmora

reflexii má p. pôvodca tiež dost, ba až prí-
mnoho pre dráma. Dajedny sú len filologi-
cké hračky, na pr. o slove mír a mier. Ostatne
sú to menšie tieňavy, ktoré skvelé stránky
práce len do pôvabnejšieho svetla kladú.

Po týchto úvahách jednotlivých čiastkach
o správe prítomného dramatu, nutno sa mi
napokon vysloviť o ňom jako celku. A tu
mi po vykonanom rozobraní celého diela vy-
znať treba, že ja prítomnú tragoediu pova-
žovažujem i čo do krásy básnického líčenia,
vlastne reči a slohu, i čo do myšlienky, zo-
mierajúcim Jaropolkom tak krásne vypove-
danej slovami:

„Základom Slávy je mír vlády . . .

Závet otcov: blahoslavie rodiny

Neveriť jaštercom cudziny

A výroku Bohov koríť sa každý deň —“

za zvlášte pozoruhodný zjav na obzore na-
šej literatúry, zasluhujúci uzref svetla ve-
rejnosti.

Pri tom všetkom nemôžem ho považo-
vať, jako som to už pri jednotlivých cha-
rakteroch dokázal, za podarené dráma v prí-
snom slova smysle. Berem ho teda tým, čím
skutočne je, — berem ho za poetické líčenie
ohromného deja vo forme dramatu. V tomto
väzí i príčina toho, že sa sotva k divadel-
nému predstaveniu hodiť bude, bo v ňom je
zovňajších hýbadiel príneho. —

Tento, jako myslím, odôvodnený môj
náhľad nech nezmylí p. pôvodcu z nastúpe-
nej cesty slovenskej dramaturgie. Znamenité
jeho vlohy na poli tomto sa odškriepiť ne-
dajú; i neváham vypovedať, že v ňom ležia
zárodoky slovensko-národného tragika. Len
trochu menej lyriky a zháňania sa po vzne-
šenej koloratúre, tým viacej ale psycholog-
ického odôvodnenia, jak jednotlivých názorov,
tak i samej rozohdy. Viacej prirodzené vy-
víňovanie sa dejú, jako slov, lepšia spojitost

jednotlivých čiastok, a primeranejšie jich roz-
delenie: i vystaví nám, jako sa nadejeme,
v blízkej budúcnosti dráma nie 200 zl., lež
200 dukátovej odmeny hodné — k čomu
nech mu dopomáha Hospodin! . . .

* * *

Na pokon ešte niekoľko slov o spôsobe
posudzovania o matičnú odmenu sa uchádza-
júcich diel.

V prítomnom páde a jako myslím i v dru-
hých, práca sa trom odborníkom pod posú-
denie vydala. To je v poriadku. Lež tieto od-
borníci osobytne podajúce svoju mienku —
vlastne teda nevediac, jako ktorý a z jakého
základu posudzoval prácu, teda v náhľadoch
možno rozrôznení — s jednotlivými úsud-
kami o absolutnej cene alebo bezcennosti práce
spoločne sa vyjadriť nie sú v stave. — Rôzne
náhľady utvoria rôzne úsudky. Kto tieto spojiť?
Či nad tými odborníkmi stojí ešte jeden
vyšší výbor, ktorý porovnájúce úsudky jako
najvyšší Areopag svoju mienku jak o práci
tak i o úvahách kritikov vysloví? Ja myslím,
že je to nepraktické, a žélal bych si, jako
to u inonárodných literárnych spolkov v oby-
čaji, by posudzovatelia svoje náhľady v pa-
tričnom diele jedon druhému sdelily, hlavnie
zásady kritičných úvah spoločne ustálily, —
len jestliby sa pre rôznost mienok takéto
ustálenie nepovedlo: nastúpilo by pre v men-
šine zostavšieho *právo odôvodnenej protimienky*,
ktoráby sa literárnim sporom — na pr. v „Le-
topise“ — vyvrátiť mohla a mala, alebo plat-
nosť si vydobudla. Tým by sa vyhralo to,
žeby aestheticke zásady na poli našej sloves-
nosti pôvodne a dôkladne sa vyvinuli, slo-
vom, žeby sme si stvorili slovensko-národ-
niu kritiku.

Som tak smelý odporúčať prítomný môj
návrh úvahe k tomu povolaného matičného
výboru. Písal som v R.-Báni dňa 10 júla 1869.

Príspevky k nauke o prízvuchých rytmických rozmeroch v slovenskom básnictve.

(Pokračovanie).

Pravidlá pre jambické verše. Dajme tro-
cheju jednoslabičnú predrážku: *Už dávno,*
— | — —. Ponevác ale neprízvuché jedno-

— — — — —
A tremblienku z cárdvora; atď.
Alebo:

— — — — —
Tiahne zmužilá družina Igora,

— — — — —
Brehami Dnepra i Donu.

— — — — —
Vábi ju myrha i zlato Crnmora

slabičné slovká v dlhších básňach k tomu
nedostačujú; dovoleno je tu užívať i také

— — — — —
I step bohatá Firvanu.

— — — — —
Hviezda junácka vedie ju k Carhradu,

— — — — —
Do brán zlatunkých — túžob zahradu.

Kde tu rytmický pravidelný celok? Trocheje,
jamby a daktyli sriedajú sa v jednom a tom istom
riadku a žiadon riadok není podobný druhému.
Niet tu rytmu žiadneho a tak i v celej básni.
Red.

jednoslabičné slová, ktoré ináč prízvuk majú, no pred silnejším prízvukom dvoj- alebo viacslabičných slov ho tratia. Príklady dobrých jambických veršov nachádzame v druhom sväzôčku menovanej zbierky, jako na stranách 83, 92:

Tý s nebe, Pane nad nebesy všemi!
 Děšť rosýš na vyprahlau slncem zemi;
 A ona zľúna propůgčuge svého
 Všem živočíchům, kdo co žádá, všeho.
 Tuť trávu skot, a lidé berau zelj,
 Chléb pro posylu, vjno pro veselij.

Str. 93.

No opravit sa môžu tieto dva verše:
 Y ten lid zdeyšj,

Str. 85.

Hlas můj y harřa znj.

Str. 94.

I treba, aby takto znely:

Y lid ten zdeyšj,
 Můj hlas y harřa znj.

Pravidlá pre daktylické a z trochejov i z daktylov smiešané verše. Každé trojslabičné slovo je dľa pravidla prízvuku, ktorý len prvú slabiku do zdvihu klade, daktylom, — — —.

Slunce se zatmělo strašlivau nocý,
 Hrůza se spogila s podvodnau mocý;
 Kraupy se sypaly, rachotil hrom,
 Vichrové lámali zkorene strom.

Str. 68.

Táto a ešte jedna väčšia básen na str. 155 sú dôkazom toho, že pindaricko-alkmanické metrum môže sa v našej reči upotrebiť, no verše nemajú dostatočnú premenu a sriedavosť vo slovných stopách. — Štvorslabičné slová, ponač sa bez nich nemožno obísť, dostávajú popri prirodzenom prízvuku na prvej i metrický na štvrtej slabike:

Vnislava chudobu vypravoval,
 Gj se y auskočně obdivoval.

Str. 158.

Na to se poznovu obgjmali.
 Věrnost sy srdečne přísahali.

Str. 156.

V daktylických veršoch nemá sa zanebdať prízvuk jednoslabičných slov. Sú polohy, kde ho nemôžu utratíť. Ja bych bol položil na strane 155. miesto *musým pryč*, ponač je *pryč* prízvučné, radšej *musým giž*. Vo verši:

Vzdychala. On byl rád, že měl již prst,
 nakopené sú veľmi jednoslabičné slová, a *on byl rád, že měl giž*, nemôžu čo — — — dľa pravidla byť skandované.

Jestli sa volí taký druh veršový, kde daktyl s trochejami sa srieda, malyby sa štvorslabičné slová čo dva trocheje užívať. Tak na pr. v básni:

Kyž tak	krásná	mohu tě	milovati!
Wtém se	milému	obgeti	radovati!
Čhtělbych	stříbra	zlata sy.	newšimaje
		Opustit	ráge.

Str. 152.

Z tejto a zo všetkých iných slôk vidíme spolu, že prestávku (caesura) Latinákov v sapphických veršoch nasledovať nemožno, lebo za ňou slovné stopy — —, alebo — — —, alebo — — — nasledovať musia, jaké nám ale chybujú, a ktoré nemožno nám inak nahradíť, jako keď vezneme dve jednoslabičné neprízvučné slovká. Čiby nebolo radno po niektorej silne prízvučnej slabike, nektóre jednoslabičné slovká čo pyrchieie užívať? Ja bych myslel, žeby bolo lepšie, keby sme prestávku prízvučenému pravidlu obetovali.

Keď stojí daktyl v druhej stope veršovej, obdržíme phalaecické metrum, ktoré Kováč vo svojej „Judithe“ (Praha 1547) si zvolil:

Bože	nebe y	všeho	swěta	Pane.
Račte	piti a	dobrau	wůli	miti,
A tak	mnohého	pečo	wáni	zbyti.

No často nezadrží daktyl vo svojich veršoch, keď jich dľa prízvuku čítame, voždy to isté svoje miesto. Tak na pr. vo veršoch:
 Widim že sy od Boha požehnaná.
 Tobě mimo všecky ta milost daná.

Str. CV.

V oboch veršoch týchto je tretia veršová stopa daktyl: *od Boha, všecky ta*.

Vo veršoch ale:

Hleďtež mogi přátelé, hlawa tato
 Holoffernowa gest a držte za to . . .

je v prvom verši *tretia* stopa, v druhom verši ale *druhá* daktylom. Tak i vo veršoch:

Nechage myšlení chey wesel býti,
 Stauto krásnau paní kratochvil miti.

nachádzame daktyl *nechage* v prvej a *kratochvil* v druhej stope.

V predposlednej veršovej stope máme daktyl v týchto veršoch:

Wprawdę	spit on,	mládenčę	milý.
---------	----------	----------	-------

Ozná | mim co | byste | činili | dále.

Neoz | námim, | abych | nebyla | robě.

Že nás | vysvo | bodi | ztěžkosti | zgewně

Aby | na své | předky | pamato | vali.

A sloh veršov týchto mohol by u nás epický verš, ktorý má toľké fažkosti, zastupovať.

Pravidlá pre epické verše. Pán Puchmayer bol prvým, ktorý sa pokúsil v tom, aby dľa pravidiel prosodie, ktorá sa na prízvuku zakladá, siedmu Virgilovu Eclogu v hexametroch preložil (Str. 114 v prvom sväzočku jeho zbierky). Nemyslím, že najde mnohých nasledovníkov. Hneď to pocítíme, že Virgilove metrum s jeho premenami nemožno v našej mluve nasledovať, keď len jeho český preklad s pôvodinou porovnáme:

(Pokračovanie nasleduje.)

Forte sub arguta conederat ilice Daphnis,
Complerantque greges Corydon et Thyrsis in unum;
Tkyrsis oves, Corydon distentas lacte capellas.

Poddubem chřesticým se posadil znáhody Daphnis,
Sehnali whromadu swá y Tytyr z Koryda stáda;
Tytyr owčický měl a mličně Koryda kozky.

Porovnajme len rozmanitosť latinských veršových stóp s tými niekoľkými českými, i presvedčíme sa, že nemáme slov pre slabičné metrum: *conederat, greges, Corydon, distentas, capellas.*

Knihy a spisy redakcii zaslané.

Dramatické spisy Jána Chalupky. Sv. 2. Juvelír, veselohra v troch dejstvách. T. Sv. Martin. Tlačou a nákladom knihtl.-úč. spolku. 1873. VIII.; str. 69; cena 25 kr. Čo celý národ slovenský behom viac desiatin rokov za dobré vyhlásil, čo ho vystránilo z duševného kocúrkovstva a potísklo k novému, seba povedomému životu, — treba to novému pokoleniu ešte odporúčať? . . . možno tam všetečne kritizovať?! Uhladné dielko toto, jako všetky J. Chalupkove veselohry, odporúča sa najlepšie samy.

Dva dni v Chujave. Novovekú poveseť túto napísal náš vehlasný spisovateľ — veterán *Jonáš Záborský*. Vyšla tlačou a nákladom knihtl.-úč. spolku v T. Sv. Martine 1873. VIII.; str. 113; cena 20 kr.

Rozprávka o Štylfridovi, kniežati českom. Prepracoval *Marek Rozmarín*. T. Sv. Martin, 1873. Tlačou a nákladom knihtl.-úč. spolku. VIII.; str. 31; cena 5 kr.

S radosťou oznamujeme tieto dve dielka našich výtečných spisovateľov, bo vydaním jich zaplní ide naša národná knihtačiareň veľkú medzeru v písomníctve našom, zakladá ide prepotrebnú nám „Maticu ľudu,“ jaká u bratov Čechov na upovedomení národnom a na osvietení pospolitého ľudu veľmi výdatne pracuje. Stavajme od základu chrám národnej osvety, i stavajme ho prakticky, prirodzene, aby massa ľudu mala k nemu prístup a aby sme si ju dôstojne odchovali. Na zdar!

Włosianin. Pismo dľa ľudu. Kraków. Kierujúcy písmem „T. Merunowicz,“ redaktor *Jan Krawecki*, nakladca *S. Jordan*. Časopis tento vychodí 1. a 16. každého mesiaca; predplatná cena 3 zl. r. č.

Gwiadzka Cieszyńska. Pismo poświęcone nauce, przemysłowi, zabawie i wiadomościom politycznym. W Cieszyne. Odpowiedzialny redaktor i wydawca *P. Stalmach*. Vychodí každú sobotu na hárku vo IV. Predplatná cena 4 zl. r. č.

Strzecha. Wydawca i odpowiedzialny za redakcyą *F. H. Richter*. Obrázkový tento belletristický časopis vychodí v mesačných sošitoch vo Lvove (Lemberg); každé číslo možno dostať za 50 kr. r. č.

Porjedené hvězdarstvo a M. Kopernik. K 400létomú narodnomu dňu M. Kopernika vopísal Michal Hórnik. Budyšin 1873. Z nákladom M. Hórnik. VIII.; str. 16.

Babičino tajemství. Ze života ženského od *Věnc. Lužické*. V Praze. Nakladateľ Fr. A. Urbanek. 1873. Malá VIII.; str. 62; cena 20 kr.

Doslov na místě predmluvy k *Radhostu*, čili ke sbírce spisův drobných z oboru řeči a literatury české, krásovědy, historie a politiky, jež vydal *František Palacký*. W Praze 1872. Nákladem B. Tempského. Tisk Jindř. Meryho v Praze. Velká VIII.; str. 61; cena?

Krásopisné vzory pro školy i dům. Napsal *Vincenc Podhajský*. Sošit druhý. Pismo německé. V Praze. Nakladateľ Fr. A. Urbanek. Str. XII. Cena 30 kr.

Nová knihovna mládeže. Pořádá *Jos. Beran*. Ročníku I. sv. 1. *Pohádky národní*. Ze sbírek národních pohádek pro českou mládež vybral *Jan K. Hraše*. S 2 pův. obrázky. V Praze. Nakladateľ Fr. A. Urbanek, kněhkupec, 1873. VIII.; 76 str.; cena 24 kr. Každý ročník bude obsahovat 4—6 svázkov (roč. 1. bude mať 6 sv.), predplatná cena s pošťou je 1 zl. 30 kr.

Majiteľ a vydavateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky**. — Knihtl. úč. spolok v T. Sv. Martine.